

Ніна Урсані

Художня рецепція біблійної історії у віршах-травестіях XVIII століття

У статті проаналізовано вірші-орації, сюжетна основа яких зосереджена навколо біблійної тематики. Цей аспект представлений у працях І. Франка, В. Перетца, М. Грушевського, Д. Чижевського, В. Шевчука, Л. Ушкалова та інших учених, які вивчають явище питомої релігійності у поезії Бароко. Предметом дослідження є твори, які широко побутували в XVIII столітті. Вони характеризуються бурлескним світобаченням, завдяки чому християнська тематика осмислюється досить своєрідно. У віршах травестій сміх як альтернативна форма світобачення сприяє новому переосмисленню біблійної історії. Крізь призму народної сміхової культури в них подаються історія гріхопадіння Адама та Єви, історія народження Ісуса Христа та історія його воскресіння. Таким чином, цей пласт творчості мандрівних дяків охоплює важливі моменти з історії людства зі Святого Письма. У роботі розглядається запозичення авторами сюжетно-образного матеріалу з Біблії, слідування авторів за бурлескним та травестійним стилями, звернення до народного побуту та традиції. Звернено увагу на інтермедійному характері зображення, гротеску, тяжінні до натуралістичних деталей, що сприяли наближенню біблійної історії та її входженню в життя простолюду. Також зосереджено увагу на статичності оцінок щодо значення народження Ісуса Христа, гріхопадіння перших людей, їхнього вигнання з раю та на проповідницьких мотивах у віршах-травестіях XVIII століття.

Ключові слова: рецепція, вірші-травестії, мандрівні дяки, Бароко, Біблія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Рецепція Святого Письма в бароковій поезії пов'язана з низкою біблійних мотивів та образів, а також зі зверненням митців цієї доби до ряду цікавих тем та проблем у контексті християнства. Цей аспект залишається дотепер ключовим і у сфері літературознавства.

Питому релігійність літератури Бароко відзначали І. Франко, В. Перетц, М. Грушевський, Д. Чижевський, В. Шевчук, Л. Ушкалов. Це підкреслює О. Максимчук: «Взаємодія літератури і біблійного інтертексту – питання, що потребує ретельного аналізу й вивчення, адже українська словесна творчість розвивається під незмінним потужним впливом Святого Письма. Автори вбачають у Біблії взірці для стильового наслідування, запозичують із неї сюжетно-образний матеріал» [6, с. 1]. У зв'язку із цим цікавим пластом у поезії Бароко для вивчення проблеми художньої рецепції біблійних подій постають вірші-травестії, присвячені Різдва́ній історії. Їхні автори, мандрівні студенти, часто описували історії, взяті зі Святого Письма, звертаючись до засобів бурлеску та травестії. В епоху Бароко вони звучали по-новому за рахунок бурлескного сприйняття та травестійного переосмислення давно відомих подій. Ці тексти природно входили в різдва́ні та великодні свята. Миряни щедро винагороджували авторів за мистецтво складати вірші, в яких історія народження Ісуса Христа набувала певної статичності у сприйнятті слухачів. Тексти ставали близькими реципієнтам ще й тому, що часто в різдва́ну історію автори вписували картини життя простолюду, прославляючи Бога.

До сьогодні ці твори складають яскраву сторінку давнього українського письменства. У них подано художню інтерпретацію біблійно-євангельських та апокрифічних легенд про Адама і Єву, про народження Христа та його воскресіння. Митці намагалися вписати в універсальну картину земного життя статичні образи із Старого Завіту та Нового Заповіту, доповнивши їх новим змістом. Проте травестійний спосіб розробки релігійних тем призвів до того, що у віршах не залишилося від «святих образів» нічого, крім сюжетних схем та імен.

Г. Пехник відзначає, що «вимога стильової доречності, концептизм як основний принцип художньої організації тексту, і схожі способи мовної декоративності через нагромадження однорідних компонентів тощо» проявляються і у творчості мандрівних дяків [8, с. 11].

Л. Семенюк звертає увагу на художню картину світу у таких творах: «Своєрідний розвиток і реалістичне наповнення в “низовому бароко” отримує тема освіти та навчання, соціального становища школярів, спудеїв, мандрівних дяків, нижчого духовенства, міщанства тощо. Гумористичні орації та бурлескні травестії, сатиричні вірші, пародії дають можливість подивитися на тогочасне життя низів із середини, очима самих творців і виконавців» [9, с. 154]. Зокрема, дослідниця відзначає, що «низове бароко» в українській літературі XVIII ст. найбільш яскраво

представлене творчістю мандрівних дяків, у репертуарі яких були твори бурлескно-травестійні, гумористично-сатиричні, інтермедійні, пародійні тощо. Цей матеріал, об'єднаний спільними ідейними та естетичними засадами, дає підстави розглядати «низове бароко» як окрему стильову течію в межах барокового напрямку в українській літературі [9, с. 154].

Загалом вірші-травестії, вірші-орації та гумористично-сатиричні віршові оповідання розглядали у своїх дослідженнях І. Франко, В. Перетц, В. Адріанова-Перетц, М. Возняк, Л. Махновець, О. Мишанич, Г. Нога, І. Ісиченко, Є. Нахлік. **Мета** нашої статті полягає в дослідженні художньої рецепції біблійної історії у віршах-травестіях XVIII ст. Для її реалізації слід виконати комплексний аналіз текстів, зосередивши увагу на біблійній тематиці у травестіях XVIII ст. та визначені засобів творення комічного в текстах на задану біблійну тематику.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Представники низового бароко зверталися до сміху як до альтернативного засобу виразності. Цю проблему вивчав М. Бахтін [1], який відзначав, що народний сміх є найменш вивченою сферою народної творчості. Серед трьох різновидів сміху, які виділяв дослідник, ми звертаємо увагу на словесні сміхові (в т. ч. пародійні) твори, написані народними мовами. Проте вони пов'язані і з першою групою – обрядово-видовищними (свята карнавального типу, різні майданні сміхові дійства тощо). Традиційні різдвяні сюжети, мотиви й образи у творчості мандрівних дяків поступово травестувалися, тобто перелицьовувалися. «Вільне поводження з святощами не переступало меж народних уявлень про комічне, – відзначає О. Мишанич. – Побутові картини “раю” і “пекла” асоціюються із селянським побутом, біблійні герої наділяються рисами, властивими людям: “Старий”, “Кривий”, “Нечупара” тощо» [7, с. 12]. Сучасні українські дослідники М. Кароль і Т. Бовсунівська найчастіше торкаються специфіки сміхових засобів творів, які аналізуються в контексті загальноісторичної ситуації, тогочасних тенденцій у мистецтві та барокової естетико-філософської системи.

Предметом нашого дослідження є найдавніші тексти з другої половини XVIII ст. Саме й розквіт бурлескно-травестійної поезії припадає на цей період. У них відбилися елементи народного побуту, а також по-новому були переосмислені події біблійної історії. На нашу думку, явища бурлеску та травестії сприяли і новому переосмисленню української духовної історії та її вкрапленню в контекст світової історії через призму Святого Письма.

Часто у травестіях акцентується увага на святкуванні народження Спасителя, висловлюється радість із цього приводу. Усі інші події різдвяної історії опускаються. У таких текстах лише утверджується традиція святкування. Такі травестії, як «Піснь на Рождество Христово», виступають лише пародією на коляду. Уперше цей текст було друкковано у статті М. Возняка «Волинський співаник Степана Білецького». У рукописі вказується, що вона співається на «тон» відомої колядки «Бог натуру». Також варіанти цієї «пісні», записані із уст народу, друкувалися у «Трудах етнографическо-статистической экспедиции в Западнорусский край» у 1872 році. Текст травестії пов'язаний із колядою «В Вифлеємі новина», де Йосиф розділяє радість із приводу народження сина Святою Богородицею:

*Положила на сніні
В Вифлеємській яскині
Йосиф Діву потішає,
Повивати помагає Марії [10, с. 146].*

У цьому тексті зображено Юзефа, який лише збирається в дорогу:
Запріг Юзеф кобилу в візок,

*Щоб їхати єю
До Бетлею,
До дитяти малого,
Утулити плач його [10, с. 146].*

В. Шевчук відзначає, що головний герой – український селянин в українському побуті. Зміст тексту травестії набуває інтермедійного характеру, адже увага зосереджена на описі смішних пригод героя в дорозі, коли кобила застрягає в багні; під час її порятунку вона позбувається хвоста [14]. Врешті Юзеф наздоганяє «шельму мужика, що увірвав хвостяку» [10, с. 147].

«Піснь Рождеству Христову» вперше надруковано у виданні «Хоценський співаник Левицьких» В. Гнатюком, який подав матеріал за текстом рукописного пісенника XVIII – початку XIX ст., укладеного в Галичині. У «Пісні рождеству Христову» свято постає лише як привід для зображення веселої і гомінкої гулянки селян у корчмі. Варто відзначити статичність події: «Бога народження, / В яслах положенна» [7, с. 147]. У тексті відчутний вплив барокової доби, адже тут з'являється образ «слічної Діани», яка називається і «матір'ю», і «Панною». Зміст набуває інтермедійного характеру, адже події відбуваються у двох просторових площинах: на верхній зображено народження Сина Божого:

*Гой, гой! Архангели зо ангели,
Херувими з серафими
Поють пісню новую
Йому трисвятую* [7, с. 147].

Земний світ також розділяє радість з приводу народження Спасителя:
На землі мир глаголюще:

*Бог родився нині,
Лежить во яскіні* [7, с. 147].

У творі зливаються два світи. Різдво Христове в межах року сприймається як значима подія, яку персонажі переживають заново. Миряни постають у ролі волхвів, які збираються принести Богу дари: «Прийшов Бог із неба, / Вітати Його треба» [7, с. 168].

Уособлює дорогу у Віфлеєм вертеп:

*Пастиріє, як звіріє,
Старим путем всі вертепом,
Бігнуть к Віфлеєму* [7, с. 148].

У травестіях принесення дарів змінюється на дружню гостину або отримання дарів. Багата гостина: горілка із барилка, мед зі склянки, качка, гречка, тертий мак, пироги, книші в дорогу знаменують розкішний святковий обід. При цьому акцентується увага на тому, що циркачі грошей не мають. Нагородження вертепників сприймається як шана новонародженому Ісусу. Це видно зі словесних формул: «Лагомину майте / І Бога вітайте» [7, с. 148], або «Наваримо смуку, / Дамо Богу штуку» [7, с. 148], або «А печи облатки / До Божої матки» [7, с. 148].

Надання милостині ближньому сприймається як дар народженому Спасителю:

*В моєї мамі суть у ямі
Дві сорочки з манкетами:
Треба одну взяти,
Бога повивати* [7, с. 149].

У тексті з'являються повчальні мотиви у християнському дусі: навіть якщо в сина є єдина сорочка, то треба її взяти – сповити Бога. Імена колядників перегукуються із іменами апостолів: «Ти Матію-соловію заграйте дитяті», «Кривий Хома сидів дома, / Застидався, що забавився... Бога привітати» [7, с. 149].

Іноді у травестіях, наприклад у «Вірші різдвяній», вказується причина появи Спасителя у світі:

*Христос народився,
Щоб мир веселився
Після Адамова гріха,
Родився у стайні* [7, с. 149].

Як зазначає Л. Ушкалов, Христова присутність у світі мала для українських барокових поетів усеосяжний характер. Месійні та марійні образи, що фігурально засвідчують Христа і Богородицю, є типовими для поезії Бароко [12, с. 23]. Мандрівні дяки, як і маститі богослови доби, також намагаються осягнути історію Воплочення Слова і появи у світ Спасителя.

Автор травестії вдається до повної деталізації загально відомих подій. У Євангелії від Луки зазначається: «Так сталося, що поки вони були там, настав строк Марії стати матір'ю, і вона народила свого першого Сина. Сповивши Дитину у полотно, Марія поклала Його в ясла, оскільки в заїжджому дворі вільних місць не було. Кілька пастухів тієї місцевості лишилися на ніч у чистім полі стерегти свої отари. І з'явився їм Ангел Господній, і сяйво Слави Господньої пролилося на них. Страх охопив пастухів. Та Ангел сказав їм: “Не бійтеся, я приніс вам добру звістку, яка дасть велику радість людям. Тому що сьогодні в місті

Давидовім народився для вас Спаситель – Христос Господь. І знак вам буде такий: ви знайдете в яслах Дитину, загорнуту у полотно”. Раптом до Ангела приєдналася сила-силена інших Ангелів, які славили Бога зі словами: “Слава Господу на Небесах, і хай мир панує на землі між людьми, які Богу милі” . Коли Ангели залишили пастухів і повернулися на Небо, пастухи заговорили між собою: “Ходімо до Віфлеєма й подивимося на те, що там сталось, про що Господь дав нам знати”» (Євангеліє від Луки, Біблія).

У «Різдвяній вірші» увага зосереджена на описі знаків щодо народження Спасителя:

*Звізда ясненька,
Гарна кругленька
Прикотилась над Віфлієм
І там стала, почуття передають
Де вже знала [7, с. 160].*

Радісні почуття передають епітети: «ясненька», «кругленька». Події травестії виходять за межі Різдвяної історії, адже ангели співали: «Що ми родились, / І похрестились» [7, с. 150].

Молитви до Сина Божого набувають реалій земного життя, де б «жито родило, і війни не було» [7, с. 160]. Сцена прийняття дарів від гостей та процес частування перегукується із традиціями святкування: «По кухлику варенухи, / По каганцю сивухи» [7, с. 151]. У канву величної події вплітаються елементи зниженої лексики: «Царі схопились, перехрестились, / Та й додому почухрали» [7, с. 151].

Образ Ірода подається гротескно через натуралістичні деталі: злякався, укалявся, побілів як глина, тече з рота слина, скрегоче зубами, очі покосило тощо. В. Шевчук акцентує у вагу на образності твору: «...не така багата, спеціально огрублена, виразний бурлесний стиль» [14, с. 362]. У творі акцентується увага і на карі, яку послав Саваоф на «Ірода-нечипару» через цілий ряд недомигань: у животі забуркотіло, очі позападали, бо приступив йому біс. Ні дії лікарів, ні дії бабок-шептух не змогли допомогти царю Іроду. Нечестива його поведінка набуває нової оцінки – диявольський гайдамака.

У розв'язці цілком у руслі народної творчості подаються описи карі, яку терпить Ірод у пеклі. Ці картини нагадують мотиви з есхатологічних апокрифів:

*Між чортів убрався
Та й хлище гарячу смолу;
Пальці кусає,
Та проклинає ту,
Що родився пору... [7, с. 151].*

Перерахування проклятих, що попали до пекла (Іуда, Фараон, Арій тощо) переходить у славословіє Рожеству Христову. Почуття радості переплітається із проповідницькими та повчальними мотивами:

*А ми веселімося!
Христову рождеству
І його божеству
Тепер поклонімося [7, с. 152].*

Цілком слушною тут може бути і мотивація, запропонована М. Кароль щодо призначення творів низового Бароко: «Мета цього художнього пласту – зрозуміло донести до широкого загалу норми християнської моралі...» [3, с. 143].

Іноді, як у «Різдвяній вірші» («Чи чули ви, панове зроду...»), автор орації обирає предметом зображення опис причини народження Ісуса Христа, пов'язуючи її із історією про первородний гріх Адама і Єви. Адже Син Божий мав присмирити біса:

*...Бог прийшов до нас не сам?
Чого ж? Побити тикку й морду
І очі виколоть бісам [7, с. 154].*

Бароковий автор по-своєму інтерпретує гріхопадіння перших людей: «А сей (Адам) кликну його до раю, / Та яблука з ним вкусив». Біблійний образ змія спокусника трансформується у Євиному сні: «Бо вже мені погано снилось: / Гуж укусив, аж кров текла» [7, с. 154].

У вірші втрата духовного зв'язку з Богом передається через втрату сорочки Адамом. У подальшому такою рятівною «сорочкою» для голого духу Адама і Єви постає Ісус Христос:

*А щоб Адама й Єву голу
Одягнути, родився сам* [7, с. 145].

Святкова одежа – нова плахта, кафтан і кожух, у поезії набувають символу надії на Божий порятунок не лише для Адама і Єви, але й для всього людства. Тут цілком можна погодитися з: «і не бажає, щоб вони набули знань, тим паче, що Його власні знання обмежені» [2, с. 122].

У «Вірші на Різдво Христове» відчуття свята посилюється через опис етнографічних деталей: наминають ковбаски, п'ють пиво-меди й варену горілку, тнуть книші:

*Хлопці, дівки
Навипередки
Бігають під хатки
І як вовки, або свинки
Скрегочуть колядки* [7, с. 156].

Різдво постає як свято, що об'єднує земний і небесний світи. Прихід Христа дав надію не лише простим людям, але і їхньому праотцю Адаму, якому архістратиг Гаврило шле вісточку до пекла про надію на порятунок душі:

*Бо вже на світ,
Як рожса-цвіт, –
Христос народився...* [7, с. 157].

У травестії проявляються мотив приходу у світ Христа-месії, який має очистити його від діянь та впливу диявола на земний світ, а тому йому під силу все:

*Адських сіпак
Зімне, як мак.
Зіб'є їх в макухи
За їх брехню
І плутню* [7, с. 157].

Від апокаліптичних відбувається перехід до старозавітніх мотивів, де знову ключовими героями постають Адам, Єва, Змій. У стилі бурлеску нівелюється прагнення до пізнання Єви та Адама:

*Що ти із'їв прокляту кислицю,
Од сих врагів ви із богів
Голяки зробились* [7, с. 159].

У творі переплітаються картини землі, раю й пекла. Радісна новина звеселяє в пеклі Адама і Єву, які чекають на Христове пришестя та спасіння. Янгол дає вістку в пекло про народження Христа. Радісне гуляння грішників у пеклі нагадує святкування на землі:

*Беруть жінок,
Ведуть у танок,
Затикавши поли,
Тії козачка,
Тії горлицю скачуть...* [7, с. 159].

Народження Ісуса Христа осмислюється як новий етап у житті людства, пов'язаний із приходом нових цінностей. Можливо, тому до його народження «чорнявий Хам» і «пророк Давид» також перебувають у пеклі, очікуючи на народження – прихід Ісуса Христа у світ, вітаючи цю радісну вість грою на кобзі й сопілці. Національний колорит як форма травестування надає можливості рецепції біблійної історії про Різдво Христове власне на українському ґрунті. Мотив змагання і перемоги Христа над смертю переплітається з біблійним мотивом другого пришестя Христа:

*Всіх нас у прах
Потре і шлях
Нам зробити до раю* [7, с. 160].

Дослідники неодноразово акцентували увагу на тому, що для всіх різдвяних і великодніх віршів характерною рисою є те, що в них світ богів і святих зливається зі світом українського простолюдю. Образи небожителів втрачають свої божественно-ірреальні риси. І пекло з раєм – реальна земля.

Саме таким постає світ у травестії «На небесній горі»: священники, пророки, мученики, царі святкують, співають, п'ють з нагоди народження Христа.

У «Великодній вірші» («Нуте лиш беріте яйця!») звучать проповідницькі мотиви щодо рівності усіх перед Богом. Хоча зустрічаються і прощацькі елементи: «А за вірш – кишку дай». Проте варто відзначити, що стиль поезії цілком бурлескний стиль виразний, як і гастрономічна та пияцька поетика, що характерна для школярської поезії. Таким чином, бадьоро, святково, оптимістично, відображаючи цим історичний оптимізм народних мас, який вони не втрачали навіть в важких умовах, відображається «панібратський» гумор народу стосовно «божих речей»:

*Чи погонич, чи панич,
Чи та Феська, чи Маруся,
Чи багатий, чи вдович, –
Бог святий велить сьогодні,
Всякий, щоб тепер був брат [7, с. 162].*

Проповідницькі мотиви чергуються з мотивом святкування. Часто його учасниками стають ключові постаті Святого Письма: Адам і Єва, Яків, Ісаак, Давид, Лот, Ной. Їх імена подаються в перемішку з класичними українськими іменами: Мусій, Ярема, Лисько тощо. Святкування зображено в дусі класичних українських вечорниць, де всі присутні залюбки танцюють і співають козацьких чи запорізьких пісень. Такого типу травестії, як правило, завершуються проханням частунків від слухачів. Очевидно, це зразки творів мандрівних дяків, які їх складали спеціально для карнавального дійства під час різдвяних свят.

У травестіях переосмислюється і мотив воскресіння Христа, Його зустрічі з Марією. Зокрема, у «Вірші на Великдень» («Кажуть будь-то молодиці...»). Цей твір подібний до інших творів в української літератури з мотивом «воjak у пеклі» (див. «Віршоване оповідання про Марка Пекельного», драма «Слово о збуренню пекла» тощо). У травестії Марія іде оплакувати Гріб Господній, але зустрічає воскреслого Ісуса, який постає надією для грішників:

*А Христос був на роботі,
Попалив собі чоботи,
Покіль пекло погасив
І Адама воскресив [7, с. 165].*

Що все відбулося по волі Божій свідчать рядки: «Араон очки надів, / У Біблію поглядів» [7, с. 166]. Адже його цікавило, чи прийшли Йому літа. Воскресіння Адама сприймається як воскресіння всього людського роду для нового життя. Це передається через символічну втечу з пекла Самсона, Навина, Якова, Яфета, Соломона, Ноя, Данила тощо.

Висновки. Таким чином, художня рецепція біблійної історії у віршах-ораціях, що активно побутували у XVIII ст., розвивалася лише щодо окремих моментів зі Святого Письма: гріхопадіння перших людей, історія народження та історія Воскресіння Спасителя. Травестування героїв у творах спонукало барокових авторів до відтворення національного колориту в поезії – для кращого сприйняття цих віршів серед простолюду та засвоєння ним норм християнської моралі. Звернення до бурлеску в ході зображення біблійних подій лише сприяло посиленню статичності образів Святого Письма щодо Адама, Єви та змія, щодо значення для людства народження Спасителя. Такий складний для богословських трактатів аспект щодо значення Ісуса Христа для людства та Його сутності легко подавався у віршах-травестіях. Він став «рятівною одежею» для прабатьків людства – Адама та Єви, для їхніх наступних поколінь. Тому перебування в пеклі Якова, Ісаака, Давида, Лота, Ноя та його синів зі Старого Заповіту може тлумачитися символічно. Таким чином підкреслюється початок нової історії для людства з приходом у світ Ісуса Христа, який став «цнотливою одежею», що огорнула грішне тіло людства. А тому художня інтерпретація біблійної історії у травестіях покликана підкреслити статичність людських почуттів із цього приводу: радості, благодаті, наснаги. Лише надання милостині сприймається як принесення дарів новонародженому Ісусу Христу. Художнє осмислення її окремих моментів залишається благодатним матеріалом для подальшого вивчення щодо відтворення національного колориту у творах, щодо тривалого літературного феномену вписування в Святе Письмо нашої історії.

Джерела та література

1. Бахтин М. М. Сатира / М. М. Бахтин // Бахтин М. М. Собр. соч. : в 7 т. Т. 5 : Работы 1940-х – 1960-х годов. – М. : Русские словари, 1997. – С. 11–39.

2. Гиршман М. Еврейская и христианская интерпретации Библии в поздней античности / М. Гиршман. – М. : Мосты культуры, 2002. – 183 с.
3. Кароль М. Ф. Християнська тематика в українських гумористично-сатиричних творах епохи Бароко і проояв у них бурлескного світобачення / М. Ф. Кароль // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – 2016. – №1 (30). – С. 143–154.
4. Коляди церковні. Колядки, щедрівки і желаня / упорядник М. Кінаш. – Філадельфія : Друкарня при сирітським домі у Філадельфії, 1923. – 167 с.
5. Колядки і щедрівки / упорядник М. С. Глушко. – К. : Музична Україна, 1991. – 239 с.
6. Максимчук О. Пісня пісень в літературі українського бароко : автореф. дис... канд. філол. наук / О. Максимчук. – К., 2015. – 20 с.
7. Мишанич С. Українська література другої половини VIII ст. (усна народна творчість) / С. Мишанич. – К. : Наук. думка, 1980. – 344 с.
8. Пехник Г. Українське низове бароко: поетика стилю і жанру : автореф. дис... канд. філол. наук / Г. Пехник. – Львів, 2001. – 19 с.
9. Семенюк Л. Традиції західноєвропейського вагантизму у творчості українських мандрівних дяків / Г. Пехник // Волинь філологічна: текст і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті : зб. наук. пр. / упоряд. Л. К. Оляндер. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Вип. 6 : у 2 ч. Ч. II. – С. 251-260.
10. Українська література XVIII ст. Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / ред. кол. : І. Дзверін (голова) та ін. ; вступ. ст., упорядк. і примітки О. Мишанича. – К. : Наук. думка, 1983. – 694 с.
11. Українська поезія. Середина XVII ст. / упор. В. І. Крекотень, М. М. Сулима. – К. : Наук. думка, 1992. – 635 с.
12. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко / Л. Ушкалов. – К. : Факт-Наш час, 2006. – 284 с.
13. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму) / Д. Чижевський ; фахове редагування, передм. М. К. Насенка. – Тернопіль : Феміна, 1994. – 480 с.
14. Шевчук В. Низове Бароко і засоби його творення / В. Шевчук // Шевчук В. Муза Роксоланська : у 2 кн. Кн. 2. – К. : Либідь, 2004. – С. 349–369.

Стаття надійшла до редколегії
19. 09. 2017 р.

УДК 82-1 Зиновіїв

Вікторія Циганенко

Людські вади в поетичній інтерпретації Климентія Зиновієва

У статті виявлені риси людського характеру, що мали негативне значення у творах Климентія Зиновієва. Проаналізовано вісім віршів, які належать перу зазначеного автора. У роботі було вивчено не тільки зміст творів, а й художні засоби, притаманні бароко, за допомогою яких Климентій Зиновіїв описує вади людського характеру.

Ключові слова: негативні людські вади, Климентій Зиновіїв, поетика, епіграми, бароко.

Постановка наукової проблеми та її значення. Українська барокова поезія доволі тісно переплітається з вищою божественною тематикою. Бароко полюбляє суперечливість, тому в творах письменників поєднано як християнські мотиви, так і світські. Творчість Климентія Зиновієва є прикладом зацікавлення не лише високими християнськими, але й земними проблемами. Людина в його розумінні є носієм як позитивних цінностей, так і негативних рис.

Мета статті – з'ясування рис людського характеру в творах Климентія Зиновієва, що мали негативне значення; окреслення художніх засобів, які використовував поет для зображення людських вад. Для прикладу ми взяли вісім віршів №№ 9, 49, 50, 51, 153, 235, 236, 257, у яких досить виразно висвітлюються вади людського характеру [4]. Цією кількістю віршів не обмежується наша тематика, проте розмір статті не дозволяє аналізувати всі твори, в яких автор торкається зазначеної тематики.

Аналіз досліджень проблеми. Одними із перших до творчості Климентія Зиновієва зверталися відомі українські діячі XIX – початку XX ст. Так, наприклад, П. Куліш ще в середині XIX ст. почав вивчати творчість Климентія Зиновієва. Дослідник стримано оцінив доробок поета, не обійшов